

Κεφάλαιο 6ο

Τροπικότητα

Ι. Γλωσσικά μέσα και τροπικότητα

Ερωτήσεις

Πώς απαντάμε

Τι δηλώνεται από τον συγγραφέα με τη χρήση της οριστικής / υποτακτικής / προστακτικής / επιρρηματικών φράσεων κ.ά. στο παρακάτω απόσπασμα;

Εντοπίζουμε την έγκλιση (ή και άλλα γλωσσικά μέσα) που χρησιμοποιείται και με βάση αυτά σημειώνουμε, εάν δηλώνεται:

α. Επιστημική τροπικότητα

- Υπόθεση
- Δυνατότητα
- Πιθανότητα
- Βεβαιότητα.

β. Δεοντική τροπικότητα

- Επιθυμία
- Πρόθεση
- Ευχή
- Υποχρέωση / αναγκαιότητα.

II. Μετατροπή τροπικότητας

Ερωτήσεις

Να επαναδιατυπώσετε το απόσπασμα κάνοντας τις απαραίτητες μετατροπές, ώστε να δηλώνεται βεβαιότητα / πιθανότητα / υποχρέωση / επιθυμία κ.λπ.

Πώς απαντάμε

Επαναδιατυπώνουμε το απόσπασμα κάνοντας τις απαραίτητες μετατροπές στην έγκλιση του ρήματος ή/και σε άλλα γλωσσικά μέσα που σχετίζονται με το συγκεκριμένο είδος τροπικότητας.

Για παράδειγμα, αν ζητείται να μετατραπεί η δυνατότητα σε υποχρέωση, αντικαθιστούμε το **μπορεί να...** (δυνατότητα) με το **πρέπει να...** (υποχρέωση).

III. Προθετικότητα

Ερωτήσεις

Στο απόσπασμα είναι κυρίαρχη η συχνή χρήση της οριστικής / υποτακτικής / προστακτικής έγκλισης. Να αιτιολογήσετε αυτήν την επιλογή σε σχέση με την πρόθεση του συγγραφέα.

Πώς απαντάμε

Με βάση την έγκλιση, τα πιθανά άλλα γλωσσικά μέσα, το είδος (εξήγηση, επιχειρηματολογία, οδηγίες κ.λπ.) και τις ιδέες του κειμένου, εξετάζουμε εάν ο συγγραφέας επιδιώκει:

- να εκφράσει βεβαιότητα / αντικειμενικότητα / να πείσει
- να μιλήσει με μετριοπάθεια / ευγένεια αποφεύγοντας το απόλυτο και δογματικό ύφος
- να τονίσει μια ανάγκη ή υποχρέωση / να συμβουλευτεί / να προτρέψει / να παρακινήσει / να καθοδηγήσει
- να ευαισθητοποιήσει / να αναδείξει ενδεχόμενους κινδύνους ή προβλήματα
- να εκφράσει μια γνώμη ή μια εικασία.

Τροπικότητα

Τι είναι

Ο υποκειμενισμός του ομιλητή, συγγραφέα κ.λπ. στην παρουσίαση ενός μηνύματος εκφράζεται με διάφορα γλωσσικά (ρήματα, εγκλίσεις, συνδέσμους, επιρρήματα κ.λπ.) και εξωγλωσσικά (χειρονομίες, κινήσεις του σώματος κ.λπ.) μέσα, τα οποία δηλώνουν τη στάση του πομπού απέναντι στο μήνυμα που μεταφέρει.

Παραδείγματα

Ο πομπός μπορεί να εκφράζει τη **βεβαιότητά** του για όσα λέει (Το αεροπλάνο σίγουρα προσγειώθηκε στις τρεις ακριβώς) ή να διατυπώνει μια απλή ή ισχυρή **πιθανότητα** (Το αεροπλάνο θα προσγειώθηκε στις τρεις) ή μια **ευχή** (Μακάρι να προσγειωθεί το αεροπλάνο στις τρεις ακριβώς) ή μια **υποχρέωση / αναγκαιότητα** (Το αεροπλάνο πρέπει να προσγειωθεί στις τρεις ακριβώς) κ.ά.

Γλωσσικά μέσα

Για την έκφραση αυτών των διαφορετικών τρόπων, ο πομπός έχει στη διάθεσή του διάφορα γλωσσικά μέσα:

- **Εγκλίσεις του ρήματος:** οριστική, υποτακτική προστακτική.
- **Επιρρηματικές εκφράσεις:** κατά τη γνώμη μου, σίγουρα, πιθανότατα, προφανώς, αναγκαστικά κ.ά.
- **Ρήματα ή ρηματικές φράσεις** που συντάσσονται με προτάσεις οι οποίες εισάγονται με το να (βουλητικές): *μπορεί να..., πρέπει να...*

Τα είδη της τροπικότητας

Τα επιμέρους είδη της τροπικότητας μπορούν να ενταχθούν σε δύο βασικές κατηγορίες:

A. Επιστημική

B. Δεοντική

Δηλώνει τον βαθμό βεβαιότητας του πομπού σχετικά με την αλήθεια αυτού για το οποίο γίνεται λόγος.

Δηλώνει την –κατά την κρίση του πομπού– αναγκαιότητα πραγματοποίησης αυτού για το οποίο γίνεται λόγος.

Α. Επιστημική τροπικότητα

Εκφέρεται

Παραδείγματα

Υπόθεση

1. Εκφράζεται η υπόθεση του πομπού για αυτό που λέει.

- να + υποτακτική
- αν, εάν, άμα, έτσι και, ας, + οριστική

*Να 'ξερες τι έχω κάνει για σένα, δεν θα μου μιλούσες έτσι.
Ας είχα χρήματα και θα έβλεπες τι θα έκανα.*

Δυνατότητα

2. Εκφράζεται από τον πομπό αυτό που είναι δυνατόν να γίνει.

- μπορεί + υποτακτική
- ίσως + υποτακτική
- θα + οριστική

Ο Πέτρος μπορεί / ίσως να αγοράσει αυτοκίνητο.

Πιθανότητα

3. Εκφράζεται από τον πομπό η πιθανότητα να γίνει αυτό που λέει.

- Πρέπει + υποτακτική
- θα + οριστική
- τροπικά επιρρήματα (πιθανόν, μάλλον, κ.ά.)

*Το αεροπλάνο πρέπει να (μάλλον) προσγειώθηκε στις τρεις, ε;
Το αεροπλάνο θα προσγειώθηκε στις τρεις, ε;
Ενοχλήθηκε μάλλον από τη στάση σου.*

Βεβαιότητα

4. Εκφράζεται από τον πομπό βεβαιότητα για αυτό που λέει.

- απλή οριστική
- εκφράσεις / επιρρήματα που δηλώνουν βεβαιότητα.

*Το αεροπλάνο προσγειώθηκε στις τρεις.
Το αεροπλάνο σίγουρα προσγειώθηκε στις τρεις.*

Β. Δεοντική τροπικότητα

	Δηλώνει	Εκφέρεται	Παραδείγματα
1.	Επιθυμία Εκφράζεται από τον πομπό η επιθυμία του (του υποκειμένου).	• θέλω / επιθυμώ / ελπίζω + υποτακτική	Ο Πέτρος θέλει να αγοράσει αυτοκίνητο. Ελπίζω να τα καταφέρω.
2.	Ευχή Εκφράζεται από τον πομπό η επιθυμία (του υποκειμένου) ως ευχή.	• + υποτακτική • μακάρι, να / που, ας • + υποτακτική	Παιδί μου, να ζήσεις ευτυχισμένος. Ας πάει στο καλό!
3.	Πρόθεση Εκφράζεται από τον πομπό η πρόθεση (του υποκειμένου) να κάνει μια ενέργεια.	• ρήματα που δηλώνουν πρόθεση (σκοπεύω, προτίθεμαι, λέω να) + υποτακτική	Λέω να αγοράσω καινούριο αυτοκίνητο.
4.	Υποχρέωση Εκφράζεται από τον πομπό η ανάγκη / η υποχρέωση του υποκειμένου να κάνει μια ενέργεια	• προστακτική • απρόσωπο ρήμα πρέπει και ανάλογες εκφράσεις (είναι ανάγκη / χρειάζεται / επιβάλλεται) + υποτακτική	Πληρώστε τον λογαριασμό να φύγουμε. Πρέπει να παραδώσω την εργασία αύριο.